

Antanas Virvičius – Vilniaus universiteto matematikos profesorius (1817–1831)

Evaldas GEČIAUSKAS (MII)

el. paštas: mathematica@ktl.mii.lt

Antanas Virvičius, Gvidono sūnus gimė 1791 metais Lietuvoje Vilniaus vaivadijoje, Naugarduko apskrityje, Pervalkos dvare bajorų šeimoje [1]. Mokėsi bazilionų mokykloje Borūnuose. Pagal Vilniaus universiteto 1824 m. formuliarinį sąrašą Virvičius baigęs Vilniaus gimnaziją 1811 m. įstojo į Vilniaus universitetą, 1812 m. įgijo filosofijos kandidato laipsnį, 1815 m. – filosofijos magistro, o 1817 m. – filosofijos daktaro laipsnį [3]. Studijuodamas pasižymėjo gabumu ir todėl paliktas dėstyti universitete. T. Žyckiui pasitraukus iš dėstymo adjunktas Virvičius perėmė algebros dėstymą 1817–1819 m. pagal Žyckio programą ir Sniadeckio vadovėlį [5]. 1819–1820 m. dėstė sferinę trigonometriją pagal Sniadeckį [6] ir atsižvelgdamas į Cagnoli, Delambra, Neperi bei astronomiją pagal Delambra ir Biota.

Virvičius 1819 m. išleido Bioto analizinės geometrijos vertimą į lenkų kalbą [7]. Vadovėlyje dėstomos temos apie taškus ir tieses plokštumoje, taškus, tieses, plokštumas erdvėje, apie apskritimą, elipsę, parabolę, hiperbolę, apie antros eilės paviršius. Pateikiami brėžiniai.

Nuo 1822 m. dėstė algebrą pagal Sniadeckį ir Burdoną iš savo konspektų bei nuo 1824 m. iki universiteto uždarymo dėstė diferencialinį ir integralinį skaičiavimą pagal Lakruą ir Lagranžą [8]. Virvičius 1825 m. vedė, o 1826 m. tapo gryniosios matematikos ordinariniu profesoriumi. Tuo metu jis pradėjo ruošti ir mokyklinius matematikos vadovėlius – algebros pagal Lakruą [11]–[16], geometrijos pagal Ležandra [17]–[22]. Lakrua Silvestre Francois algebros vadovėlių vertimai buvo leidžiami ir Varšuvoje. Vilniuje pijoras Vilniaus universiteto auklėtinis Erazmas Sieradzki 1818 m. išleido apie 400 p. Lakrua algebros vertimą. 1818 m. Varšuvoje pijorai irgi išleido jo algebrą. Vilniuje šalia jo vadovėlių buvo išleisti du pratybų rinkiniai, neregėta naujovė. Antros klasės vadovėlyje 1827 m. paskelbė matematikos istorijos faktą, kad Bolonijos universiteto matematikos profesorius Scypion del Ferro apie 1500 m. surado būdą kaip išspęsti 3 ir 4 eilės lygtis. Šį būdą vėliau italų matematikai Kardanas ir Tartalija patobulino, o Rafaelis Bombelli išsamiau išaiškino. Vilniaus universiteto bibliotekoje išliko Lakrua 1816 m. tikimybių teorijos vadovėlis, kuriuo naudojosi prof. Z. Niemčevskis.

Peterburge atspausdinti Lakrua vadovėliai P. Smirnovo išversti į rusų kalbą:

„Pradiniai diferencialinio skaičiavimo pagrindai“ (1822);

„Pradiniai integralinio skaičiavimo pagrindai“ (1823);

„Papildymai pradiniam algebros pagrindams“ (1823);

„Aritmetikos pagrindai“ (1826);

„Pradiniai geometrijos pagrindai“ (1827).

Virvičiaus Geometrijos vadovėliai parašyti pagal Ležandrą nuosekliai nagrinėjo tieses, kampus, trikampius, plokštumas, paviršius, daugiasienius, sferinius trikampius.

Kiekvienos klasės nuo 1 iki 4 vadovėlyje po 3 lapus brėžinių. Analizinės geometrijos vadovėlyje gimnazijai nagrinėjamos apskritimo elipsės, parabolės ir hiperbolės lygtys. 4 lapai brėžinių.

Ležandro "Geometrijos pradmenų" vertimą 1824 m. Vilniuje išleido Bartaševičius, o 1834 m. Varšuvoje – "Solidometriją" nežinomas vertėjas. Mokslų akademijos bibliotekoje yra išlikę Adrien Marie Legendre „Essai sur le theorie des nombres“ 1808 m. Reiškia, kažkas Lietuvoje domėjosi ir skaičių teorija.

Prancūzų matematikų mokyklinių vadovėlių įdiegimas Lietuvos mokyklose buvo uždraustas po Vilniaus universiteto uždarymo. Visose mokyklose buvo įvestas dėstymas rusų kalba pagal ministerijos vadovėlius [10].

Virvičiui 1832 m. buvo paskirta emerito pensija. Jis apsigyveno Radaškovičiuose ir netoliese išsinuomojo dvarą. 1852 m. grįžo į Vilnių. Laikė mokinius, t.y. buvo korepetitorius. Mirė Vilniuje 1865 m. būdamas Labdaros draugijos namų administratoriumi. Taip rašė J. Bielinskis 1890 m. Vėliau 1900 m. [9, T.3] rašė, kad buvęs Vilniaus universiteto profesorius Ant. Virvičius dėstė matematiką Vilniaus ir Vitebsko gimnazijose.

Literatūra

1. *Encyklopedia powszechna (Orgelbranda)* Wyrwicz Antoni, **28**, Warszawa, s. 79 (1868).
2. *Lietuvos valstybės istorijos archyvas*, F 391, ap. 6, Nr. 4, Naugarduko aps. bajorai (1796).
3. *Lietuvos valstybės istorijos archyvas*, F 721, ap. 1, Nr. 66, Formuliarinis A. Virvičiaus sąrašas (1824).
4. J. Bielinski, *Stan nauk matematyczno – fizycznych za czasów wszechnicy wileńskiej*, Warszawa (1890).
5. J. Sniadecki, *Rachunku algebraicznego teoryia przystoswana do geometryi linii krzywych*, **1**, Kraków (1783).
6. J. Sniadecki, *Trygonometrya kulista analitycznie wyłożona do użycia uczących się w Imper*, Wilensk. Uniw., Wilno–Warszawa (1817).
7. J.B. Biot, *Początki geometryi analityczney zastosowane do linii krzywych i powierzchni drugiego porządku na język polski przelożony przez Antoniego Wyrwicza*, Wilno (1819).
8. *Praelectiones in universitate Vlnensi*, Vilnae (1808–1830).
9. J. Bielinski, *Universytet Wileński (1579–1831)*, Kraków, T. 1–3 (1899–1900).
10. Н.Д. Беспамятных, *Математическое образование в Белоруссии*, Исторический очерк, Минск (1975).
11. A. Wyrwicz, *Początki algebry dla szkół gimnazjalnych na klasę pierwszą*, Wilno (1826).
12. A. Wyrwicz, *Wydanie drugie*, Wilno (1828).
13. A. Wyrwicz, *Przypisy do algebry dla szkół gimnazjalnych na klasę pierwszą*, Wilno (1828).
14. A. Wyrwicz, *Początki algebry dla szkół gimnazjalnych na klasę drugą*, Wilno (1828).
15. A. Wyrwicz, *Wydanie drugie*, Wilno (1828).
16. A. Wyrwicz, *Przypisy do algebry dla szkół gimnazjalnych na klasę drugą*, Wilno (1828).
17. A. Wyrwicz, *Początki geometryi dla szkół powiatowych na klasę pierwszą*, Wilno (1828).
18. A. Wyrwicz, *Wydanie drugie*, Wilno (1828).
19. A. Wyrwicz, *Początki geometryi dla szkół powiatowych na klasę drugą*, Wilno (1825).
20. A. Wyrwicz, *Początki geometryi dla szkół powiatowych na klasę trzecią*, Wilno (1829).
21. A. Wyrwicz, *Początki geometryi dla szkół powiatowych na klasę czwartą*, Wilno (1829).
22. A. Wyrwicz, *Początki geometryi analitycznej na klasę I i II*, Wilno (1829–1830).

SUMMARY

E. Gečiauskas Antoni Wyrwicz – professor of higher mathematics at the Vilnius university (1817–1831)

Antoni Wyrwicz (1791–1865) was a professor of higher mathematics at the Vilnius university in the period from 1817 until 1831. Wyrwicz taught algebra by tractate of Sniadecki and Burdon, spherical trigonometry by Sniadecki, Cagnoli, Delambre Neper, astronomy by Delambre and Biot. Wyrwicz in 1819 published translation of Biot Analytical geometry. From 1824 until 1831 Wyrwicz taught differential and integral calculus by Lacroix and Lagrange. He translated 6 school books for algebra from Lacroix and 6 school books for geometry from Legendre.

Keywords: professor of mathematics Antoni Wyrwicz; translations of Biot, Lacroix and Legendre school books.